

Whakawhaititanga.

Whakaingoatanga.

Matua-korero.

- Ingoa Poto.
- Whakakorenga Ture.
- Nga meatanga e mana tonu ana.
- Tenei Ture ka mana ki runga ki nga wahi-rahui Maori katoa.

WHAKARITENGA TAKIWA ME TE WHAKATURANGA KOMIHANA.

Nga tikanga e tau ana ki runga ki a ratou.

- E ahei ana te whakarite takiwa.
- Me whakatu Komihana.
- Whakaturanga Poata. Huihuinga o te Poata.
- Mana kia whakawa, kia wakawakia ranei.
- Te tikanga o te tono ki nga Komihana kia utu moni ratou i runga i a ratou mahi.

WHAITAKETANGA I RARO I TE MANA TURE I ROTOI NGA WHENUA-RAHUI MAORI.

- Takorotanga wahi-rahui.
- Ka tu he Komihana ka mau ki a ia nga wahirahui. Haunga nga wahi i puritia e nga Maori ake ano i roto i nga whenua hoko ki a te Kuini.
- Ko nga tangata i tu i raro i era Ture me whakaatu i te whakahaeretanga o nga moni.
- Me tuku mai e ratou nga moni ki a te Komihana.
- Ka kore ka whakawakia ratou.
- Ma te Komihana e tiro tiro nga kautatanga.
- Ma te Komihana e hoatu he pukapuka whakaatu i te rironga o nga moni i a ia.

WHAKAHAERETANGA O NGA WHENUA-RAHUI.

- Mana o nga Komihana.
- Ko nga tikanga o nga wahi-rahui e kore e whakaputaia ketia.
- Mana ki te hoko, ki te kurutete, ki te rihi ranei.
- Ko nga moni me hoko ki te whenua.
- I te mea kaore ano kia hokona ka waiho mo runga i nga tikanga o nga wahi-rahui.
- Pukapuka a te Komihana he mea whakamarama.
- E kore e tau he he ki nga Komihana mo nga moni tuku ki te tangata atu.

NGA TIKANGA NOA ATU MO TE WHAKAERETANGA.

- Ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakarite he tikanga.
- Nga tikanga hei noho ki roto i taua whakaritenga tikanga.
- E ahei ana kia whakaritea he tikanga whakahaere mo nga wahi rahui.
- E ahei ana te whakaputa ke i aua tikanga.
- Ma te Komihana e whakaatuatu.
- Tetahi atu whakaaturanga.
- Kapi o te pukapuka whakaatu ka hoatu ki te Runanga o te Kawanatanga.
- Tikanga whakahaere mo nga Komihana.

WHAKAPAUNGA MONI I RUNGA I TE WHAKAHAEERTANGA TIKANGA.

- Te Mana ki te wehe atu he moni hei whakahaeretanga tikanga.
- Moni e riro mai ana i runga i etahi tikanga tuturu.
- Mahinga o nga moni e riro mai ana i runga i nga wahi-rahui.

WHAKAKORENGA I TE TAKE MAORI.

- Nga tikanga o tenei Ture ka puta ki runga ki nga whenua kaore ano kia whakangaromia te take Maori, i runga ano ia te whakaae a nga tangata Maori.
- Ma tetahi tangata i whakaritea e te Kawana e ui ki te whakaae a nga tangata Maori.
- Tukunga ki te Kooti Whenua Maori.
- Whakawakanga take e te Kooti Whenua Maori.
- Mahinga i runga i te whakakorenga o te take Maori.
- Panuitanga o te whakakorenga take Maori.

WAHI-RAHUI E WAIHO ANE MO ETAHI TIKANGA TUTURU.

- Me waiho etahi whenua mo etahi tikanga tuturu.
- Ma te Kawana e tuku ki etahi Kai-tiaki nga whenua kua waihotia e nga tangata Maori hei tikanga kura, aha atu.
- Ka tangohia mai i roto i nga whenua riro i te rau o te patu etahi hei tikanga whare turoro, hei aha atu.
- Ma te Kawana e whakaae nga Tari Maori i Akarana i Onehunga. Apiti B.
- Ma nga Maori e rahui he whenua. Apiti C.
- Ma te Komihana e mea kia whakakorea te take Maori.
- Nga tikanga tiakanga e mau ai etahi whenua ki ta tangata ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakarite.

WHAKARITENGA NOATANGA UTU.

- Whakaaturanga tikanga tiakanga i etahi meatanga.
- Tikanga o te tukunga mai o te Karaati.
- E tika ana kia tangohia ano e te Kawana nga tikanga tiakanga i etahi meatanga.
- E tika ana ma te Kawana e whakatu i etahi Kai-tiaki Pakeha.
- Ma nga Kai-tiaki e whakakore i te take Maori.
- Nga "koha" waiho a te Niu Tirani Kapani Apiti D.
- Whakamananga o nga mahinga o mua.
- Wahi tukunga na Kanara Mekereweti.
- Whakaritenga whai-tikangatanga a te tangata.
- Whakamauranga whenua ki nga Kai-tiaki.
- Whakamataratanga o nga whenua here, me te whakakotahitanga.
- Waihotanga o nga tikanga i meatia i mua ai.
- E kore tenei Ture e tau ki nga whenua noa atu.
- Te mana a te tangata ki te wehe atu he whenua hei whenua-rahui.
- Kei waho nga whenua-rahui o te mana o te Ture Whenua Maori. Nga Apiti.

Matua-korero. NO TE MEA i etahi taima i mua atu i tenei ko etahi wahi whenua i roto i te Koroni o Niu Tirani kua wehea ketia kua waihotia kua kapea ki waho o te hoko hei painga mo nga Tangata Maori o taua Koroni, a kua puta ake etahi uauatanga i runga i te whakariteritenga me te whakahaeretanga o aua whenua rahui, he mea hoki i etahi meatanga kaore ano i ata whakamaramatia nga tikanga o nga whenua e tiakina ana, tetahi he kore kaore e kitea maramatia ana nga uri o nga tangata i tukua tuatahitia ai aua whenua:

No te mea hoki kua whakakorea te take o aua Tangata Maori i runga i etahi wahi o aua whenua, a kaore ano kia whakakorea i runga i etahi wahi:

No te mea hoki tera ano e waihotia e wehea ketia a mua ake etahi whenua hei painga mo nga Tangata Maori, he mea tika hoki kia whakatakototia he tikanga e pai ai te whakahaeretanga whenua rahui Maori puta noa i roto i te Koroni, a kia whakanohoia hoki aua wahi rahui ki raro ki tetahi tikanga whakariteritenga haeretanga tika a te wa e takoto ake nei:

NA TENEI KA MEINGATIA HEI TURE e te Runanga Nui o Niu Tirani e noho huihui a Paramete mai nei, i runga hoki i te mana o taua Runanga, nga whakaritenga tikanga ki raro iho nei:—

- Ingoa Poto. Te Ingoa Poto o tenei Ture ka kiia ko "Te Ture Whenua-Rahui Maori, 1873."
- Whakakorenga Ture. Kei tetahi rangi e whakatuturutia hei pera e te Kawana i roto i tona Runanga, haere atu ki nga rangi katoa i muri atu o taua rangi, ko nga Ture katoa kua whakahuatia i roto i te Apiti A e mau nei ki tenei Ture ka whakakorea katoatia. Engari e kore tenei Ture e whakamana, e whakanoa ranei, e kore rawa hoki e eke tona mana ki runga ki nga tika kua taea e te tangata, nga mahinga ranei kua whakaotia, i raro i aua Ture, etahi tetahi ranei o aua Ture, i mua atu o tona whakakorenga; e kore hoki

tenei Ture e kiia, mo tetahi tangata kua waiho hei Kawana, mo tetahi atu apiha ranei kua whakaturia i raro i tetahi i etahi ranei o aua Ture, hei tikanga e kore ai ia e puta mai ki nga Kooti Whakawa (mehemea e whakawakia ana) ki te whakahoki kupu mo aua meatanga i meatia ai e ia, i kore ai ranei e meatia, i runga i tona tikanga whenua, i tona ahatanga atu ranei, ara mehemea e tika ana kia pera ia me i kore tenei Ture e whakaturia. Tetahi hoki, ko nga meatanga kua timataria a e wakahaerea ana i ruro i aua Ture, i tetahi i etahi ranei o aua Ture. i mua atu o te whakakorenga o Ture, me whakahaere me whakaoti tonu i raro i tenei Ture, ki te mea ano ia e ata tau ana nga tikanga me nga whakaritenga o tenei Ture ki aua meatanga.

- Ko nga whakaaetanga me nga whakaritenga katoa i tika ki ta Nga meatanga e mana tonu ana. te Ture kua meatia imua atu o te whakakorenga o aua Ture kua wakahuatia ra i roto i te Apiti A e mau nei ki tenei Ture, ara kua meatia e te Kawana, e tetahi Komihana, tetahi Tangata ranei i whakaritea mariretia, e mahi ana i aua tikanga i raro i aua Ture, i tetahi i etahi ranei o aua Ture, ko aua whakaaetanga me aua whakaritenga ka kiia he mea mahi na te Komihana Whenua-Rahui Maori o te takiwa i takoto ai te whenua-rahui Maori e meatia ana, a ma taua Komihana Whenua-rahui Maori e ata whakaoti aua whakaaetanga me aua whakaritenga pera i runga i ona tikanga i meatia ai.
- Ko tenei Ture me mana ki runga ki nga whenua-rahui Maori Tenei Ture ka mana ki runga ki nga wahirahui Maori katoa. katoa kua meatia i mua ai, e meatia a mua ake ranei, hei mahinga hei painga ranei mo nga Tangata Maori, a ko te kupu "whenua-rahui Maori" ka kiia mo runga i nga tikanga o tenei Ture hei kupu mo nga whenua katoa, me nga moni katoa e puta mai ana i runga i aua whenua, kua waihotia kua wehea ketia kua tangohia ranei i mua ai, e waihotia e wehea ketia e tangohia ranei a mua ake, i runga i nga tikanga tiakanga hei painga mo nga Tangata Maori i raro i nga whakaritenga o tenei Ture, i tetahi atu ture ranei e mana ana i mua ai e mana a mua ake ranei i roto i te Koroni, i raro ranei i nga tikanga o tetahi whakaaetanga tetahi whakaritenga ranei kua meatia tikatia ki ta te Ture i mua ai, e meatia tikatia ranei ki ta te Ture a mua ake, ki nga Tangata Maori.

Whakaritenga Takiwa Me Te Whakaturanga Komihana. *Nga tikanga e tau ana hi runga ki a ratou*

- Mo nga tikanga o tenei Ture kia rite e tika ana ma te Kawana E ahei ana te whakarite takiwa. i roto i tona Runanga e wehewehe te Koroni kia whai takiwa ana, e tika ana hoki kia wehewehea atu e ia aua takiwa kia whai tekiona ana, a mana ano hoki e whakanekeneke i etahi taima nga rohe o aua takiwa.
- Mo ia takiwa mo ia takiwa kua whakaritea i raro i nga tikanga Me whakatu komihana. o tenei Ture ka whakaturia e te Kawana i roto i tona Runanga tetahi apiha, a ko taua apiha ratou ko nga mea e whakaturia peratia ano i muri i a ia ka kiia hei Hunga kotahi e whakaturia takitahitia ana, kia mutu tetahi ka whakaturia ko tetahi, ka whakaingoatia ko "Te Komihana Whenua-Rahui Maori o te Takiwa o," a ka tu tonu ia Komihana ia Komihana Whenua-Rahui Maori i roto i te wa e tika ana tona mahi.
- Kei roto i nga takiwa katoa, ia takiwa ia takiwa, e whakaturia ana i raro i tenei Ture me whiriwhiri e nga Maori e noho ana i roto i taua takiwa, i roto i a ratou whaka-maori ano, i runga i etahi tikanga e whakaritea e te Kawana i roto i tona Runanga, kia tokotoru tangata hei Komihana Kai-awhina, a ko ratou tahi ko te Komihana Whenua-Rahui Maori, kua whakaturia ra i runga i te tikanga kua oti te whakaatu i runga ake ra, ka waiho hei Poata Tohutohu mo te whakahaeretanga o nga wahi-rahui Maori i roto i taua takiwa. Kei ia Poata kei ia Poata pera, ka waiho te Komihana Whenua-Rahui Maori, i whakaturia peratia me te mea kua kiia ki runga ra, ka waiho ia hei Tiamana. Ma te Komihana Whenua-Rahui Maori i etahi taima, ara i nga taima e maharatia ai e ia he tika, e karanga he huinga o te Poata, a ma te nuinga o nga tangata o taua Poata e whakarite iho e whakaoti iho nga tikanga katoa mo runga i nga wahi-rahui Maori i roto i te takiwa i whakaturia ai ratou; a e kore e tika te hoko te rihi te hoko-whaka-whiti ranei, o tetahi wahi-rahui Maori ki te kore e matua oti i te Poata taua whakaotinga iho i nga tikanga katoa mo runga i nga wahi-rahui Maori, me te tuhinga hoki kia oti ano e ratou te tuhi i ta ratou whakaotinga ki te pukapuka tuhinga o nga mahinga a te Poata.
- Mana kia whakawa, kia whakawakia ranei. Ko nga Komihana Whenua-Rahui Maori katoa, ia Komihana ia Komihana, mo runga i nga tikanga o tenei Ture, ka kiia hei Kai Tiaki ia i nga whenua ka waihotia ki a ia, me nga moni katoa e riro mai ana ki a ia i runga i tona Komihanatanga, a tenei ka whakaaetia ia i runga i tona ingoa Komihana kia whakawakia, kia whakaritea ranei kia whakawakia, i runga i nga tikanga o te whakawa, nga tono me nga whakawhakanga me nga aha noa atu, ahakoa he whakawa kirimina hiwhiri ranei, i runga i to te ture tikanga i to te tika noa atu ranei, mo nga whenua-rahui Maori i roto i tona

takiwa, mo nga moni taonga hoki me etahi atu hanga katoa kua waihotia tikatia ki ta te ture ki a ia takoto ai i runga i tona ingoa Komihana Whenua-Rahui Maori.

- Te tikanga o te tono ki nga Komihana kia utu moni ratou i runga i a ratou mahi. E kore te Komihana Whenua-Rahui Maori e kiia kia utu moni i ana moni ake ano mo ano mahi i whakahaerea e ia i runga i nga ritenga me nga tikanga o tana Komihanatanga—haunga ano ia nga meatanga i ata whakarerea e ia tana mahi a he iho, i ata whakahe marire ranei ia i te mahi.

Whaitaketanga i Raro i Te Mana Ture i Roto i Nga Waenua-Rahui Maori.

- Takotoranga wahi-rahui. Kei te wahi whenua kua ata motuhia kua waihotia i mua ai, e motuhia e waihotia ranei a mua ake, hei painga mo nga Tangata Maori, a e takoto ana taua wahi ki roto ki nga takiwa e hira atu ana i te mea kotahi, ara nga takiwa kua whakaritea i raro i tenei Ture, ka kiia taua whenua mo runga i nga tikanga me nga ritenga o tenei Ture kei roto ia i te takiwa i takoto ai te rahinga o taua whenua.
- Ka tu he Komihana ka mau ki a ia nga wahi rahui. Haunga nga wahi i puritia e nga Maori ake ano i roto i nga whenua hoko ki a te kuini. Kei te whakaturanga o tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori mo tetahi takiwa i whakaritea i raro i nga tikanga o tenei Ture, me waiho nga wahi-rahui Maori katoa i roto i taua takiwa ki te Komihana o taua takiwa mau ai, haunga nga wahi-rahui Maori kua tukuna ketia i mua ai ki tetahi ki etahi ranei tangata hei kai-tiaki, haunga hoki nga mea e whakaritea ketia ana he tikanga ke i roto i tenei Ture, engari ko nga whakaritenga me nga whakaaetanga kua whakaritea tikatia ki ta te Ture i mua ai i runga i aua whenua Rahui, i runga i nga tikanga kua oti te whakatakoto ki runga ake, me mana tonu ena me whakatutuki tonu; a ko aua Whenua-Rahui Maori hei reira ano timata te mau a ka mau tuturu atu ano ki taua Komihana Whenua-Rahui Maori, me nga Komihana o muri i a ia e meatia ana hei whakakapi i tona turanga, hei whenua rahui mo nga tino tiakanga me nga tino tikanga ano i waihotia ai i whakaaetia ai i wehea ai i tangohia ai, mo etahi ranei o aua tikanga e mau ana ano, e ahei ana ano ranei te whakamana, i te takiwa i whakaturia ai taua Komihana—e kore hoki e meinga kia tukua a pukapukatia aua whenua-rahui e te Komihana ki to muri i a ia, Engari me riro noa ki tetahi mau ai me ka mutu tetahi: Otira e kore nga tikanga i roto i tenei tekiona e kiia kia eke ki runga ki nga whenua kua kapea kua waihotia e nga Tangata Maori ake ano ki waho o nga tukunga whenua ki a te Karauna (ara ki a te Kuini), kua tuhia hoki ki roto ki te pukapuka tukunga he whenua-rahui aua whenua, a e mau tonu ana hoki ki aua Tangata Maori i naianei ano.
- Ko nga tangata i tu i raro i era Ture me whakaatu i te whaka-haeretanga o nga moni. Ko ia Komihana ko ia Komihana, ko ia Tangata atu ko ia Tangata atu ranei kua whakaritea hei pera, e tu ana e mahi ana i raro i nga tikanga o aua Ture kua whakahuatia i roto i te Apiti A e mau nei ki tenei Ture, ki te mea e tu ana e mau tonu ana tona mahi i te wa e timata ai te mana o tenei Ture, me tuhituhi ia tangata ia tangata o ratou i roto i nga marama e toru i muri tonu iho o te mananga o tenei Ture tetahi pukapuka, ka hoatu ai ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori kua whakaturia i raro i tenei Ture mo te takiwa, he pukapuka whakaatu marama i nga moni katoa kua riro mai kua whakapaua atu hoki e taua Komihana, taua Tangata atu ranei, i runga i tona Komihanatanga, ara nga moni e puta ana ki a ia no runga i nga whenua-rahui Maori i roto i taua takiwa o te taima katoa kua hori i muri mai o tera atu kautatanga ana; me tuhituhi ano hoki e ia i roto ano i aua marama e toru tetahi atu pukapuka tino whakaatu marama rawa i te ahua me te rahi me te takotoranga me te peheatanga atu o aua whenua-rahui Maori katoa, a ka hoatu ano hoki e ia taua pukapuka ki taua Komihani Whenua-Rahui Maori—me whakapiri ki aua pukapuka etahi pukapuka whakatikatika i nga moni pau a nga tangata i whakapau a ai.
- Kei te hoatutanga o aua pukapuka kautatanga kua korerotia Me tuku mai e ratou nga moni ki a te Komihana. ra me hoatu hoki e aua Komihana, aua Tangata atu ranei, ki taua Komihana Whenua-Rahui Maori kua whakaturia i raro i tenei Ture, i hoatu ai ra taua kautatanga, nga moni me nga pukapuka tukunga whenua, me nga pukapuka pehea atu, me nga ahatanga katoatanga atu, i aua Komihana i aua Tangata atu ranei e takoto ana e tiakina ana e tae ana ranei tona mana ki runga, e pa ana e tau ana ki runga ki nga whenua-rahui Maori i roto i taua takiwa.
- Ki te kore tetahi Komihana pera, Tangata atu ranei, i roto i Ka kore ka whakawahia ratou. nga marama e toru i muri i te whaimanatanga o tenei Ture, e whakaatu tika i nga moni i a ia, a ka tukua mai ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori o te takiwa aua moni e tika ana kia tukua mai e ia, etahi taonga no nga Whenua-Rahui Maori, etahi aha atu ranei o aua wahi-rahui, e takoto ana i a ia e tiakina ana e ia, e tae ana ranei tona mana ki runga, penei ko te Komihana Whenua-Rahui Maori kua whakaturia i raro i tenei Ture e ahei ana, i runga i te ingoa me te taha ki a te Kuini, kia turia he whakawakanga ki ta te Ture ki ta te tika

noa ranei e pai ai ia e riro mai ai aua moni aua taonga ranei—engari me matua whakaae e te Tino-Roia-Kawanatanga o te Koroni ki taua whakawakanga, me waiho hoki te whakawakanga i runga anake i te wahi whenua-rahui Maori e tau ai aua moni aua taonga atu ranei.

- Ki te mea e whakahe ana tetahi Komihana Whenua-Rahui Ma te Komihana e tiroiro nga kautatanga. Maori, i whakaturia i raro i tenei Ture mo tetahi takiwa, ki nga kautatanga me nga whakaaturanga ki a ia a tetahi Komihana, tetahi Tangata atu ranei, me te mea kua korerotia ki runga ake nei, e ahei ano ia te whakarite tikanga ki tana e pai ai hei tiroirohanga hei kimihanga i te tika i te peheatanga ranei o nga mea kua korerotia i roto i aua kautatanga me aua whakaaturanga; a, mo runga i taua tiroirohanga me taua kimihanga, me whakatau ki nga Komihana Whenua-Rahui Maori katoa i whakaturia i raro i tenei Ture nga mana me nga tikanga katoa e mau ana ki nga Komihana i whakaturia a e mahi ana i raro i nga tikanga o "Te Ture Whakamana Komihana, 1867," me "Te Ture Whakatikatika 1872 i te Ture Whakamana Komihana, 1867," a kaore he mana ke atu i tenei whakaaetanga e tika ai ratou ki te mahi i runga i nga mana o aua Ture: Otira e kore e tika kia turia taua tiroirohanga e meatia nei e tenei tekiona mehemea ka pahemo nga marama e wha i muri iho o te tukunga mai o aua kautatanga me aua whakaaturanga kua kiia ra; e kore ano hoki e tika mehemea kaore ano kia pahemo nga ra tekau ma wha i muri i te hoatutanga o tetahi pukapuka e taua Komihana Whenua-Rahui Maori ki a te Komihana, te Tangata atu ranei, nana nga kautatanga me nga whakaaturanga e meatia ana kia tiroirohia, ara he pukapuka whakaatu i te whakaaro o taua Komihana Whenua-Rahui Maori kia turia taua tiroirohanga me taua kimihanga, me nga take me nga mea e kiia ana kia tirohia kia kimihia.
- Kei te taenga mai o nga kautatanga me nga whakaaturanga Ma te Komihana e hoatu he pukapuka whakaatu i te rironga o nga moni i a ia. kua korerotia i te tekiona te tekau ma tahi o tenei Ture ki tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori whakaturia i raro i tenei Ture, me te homaitanga ki a ia o nga moni me nga taonga kua korerotia i roto i te tekiona te kua ma rua o tenei Ture, ahakoa ki mua ki muri ranei o te tiroirohanga kua whakaritea i te tekiona te kau ma wha o tenei Ture, katahi ka tika ma taua Komihana Whenua-Rahui Maori kua whakaturia ra i raro i tenei Ture e hoatu ki a te Komihana, Tangata atu ranei, nana i homai aua kautatanga me aua moni me aua taonga, tetahi pukapuka tino whakamarama atu, whakawatea atu, i a ia i nga tono katoa a te tangata mo runga i nga whenua-rahui Maori kua whakahuatia i roto i taua pukapuka.

Whakahaeretanga o Nga Whenua-Rahui.

- Mana o nga Komihana. Na, hei tikanga e taea ai te kimi e kitea ai e mohiotia ai, i etahi taima, te ahua me te peheatanga o nga whenua-rahui Maori i roto i tona takiwa (i to te Komihana), i to nga Tangata Maori takiwa ranei mana aua wahi-rahui hei mahinga hei painga ranei mo ratou, te ahua me te peheatanga ranei o nga tikanga tiakanga (trusts) i waihotia ai aua wahi-rahui i whakaaetia ai i wehea ketia ai i tangohia ai, te ahua ranei o etahi o nga tikanga tiakanga e mau ana ano a e ahei ana te whakamana, me whakatau i roto i o ratou takiwa ki nga Komihana Whenua-Rahui Maori katoa e whakaturia ana i raro i tenei Ture nga mana me nga tikanga katoa e mau ana ki nga Komihana i whakaturia i raro i "Te Ture Whakamana Komihana, 1867" me "Te Ture Whakatikatika, 1872, i te Ture Whakamana Komihana, 1867"—a kahore he mana ke atu i tenei whakaaetanga e tika ai ratou ki te mahi i runga i nga mana o taua Ture; engari ko nga moni e pau i runga i taua kimihanga me tango mai i roto i nga moni e puta ana i runga i te wahirahui Maori e uia ana e kimihia ana tona ahua me tona tikanga. Ko aua moni me tango mai i runga i etahi whakaritenga tikanga e hangaia a mua ake nei.
- Ko nga tikanga o nga wahi-rahui e kore e whakaputaia ketia. Ko nga tiakanga ko nga tikanga i waihotia ai i whakaaetia ai i wehea ketia ai i tangohia ai etahi Whenua-Rahui Maori, ko etahi ranei o aua tikanga e mau ana ano i roto i tetahi takiwa, a e ahei ana te whakamana i te taima e timata ai te whaimanatanga o tenei Ture, e kore e taea noatia te whakaputa ke, me whai Ture ra ano na te Runanga Nui o Niu Tirani e pera ai.
- Mana ki te hoko, ki te kurutete, ki te rihi ranei. Ka tika ki ta te Ture nga Komihana Whenua-Rahui Maori katoa e whakaturia ana i raro i tenei Ture i runga i te tikanga whakaae kua korerotia i roto i te tekiona whitu, kia hokona ki te moni, ki te whenua ano ranei, ki te aha ranei, kia retia ranei, etahi whenua i roto i tetahi wahi-rahui Maori, tetahi taha ranei o tetahi wahi-rahui Maori, i roto i to tena takiwa i to tena takiwa; engari e kore e tika aua hokonga retinga ranei ki te kore e matua whakaaetia e te Kawana i roto i tona Runanga, a ko te whakakitenga o taua whakaaetanga e mohiotia ai me whai kupu whakaatu ki tua o te pukapuka whakamana i aua hokonga aua retinga ranei—me tuhi e te Kawana tona ingoa ki taua kupu whakaatu: Engari, e tika ana, i runga ano i taua whakaaetanga a te Kawana i roto i tona Runanga, kia retia e tetahi noa atu Komihana Whenua-Rahui Maori tetahi noa atu wahi whenua e takoto ana i roto i tetahi

noa atu wahi rahui Maori mo roto i etahi tau e kore e pahika atu i te ono te kau tau hei hanganga hei tunga whare, hei kainga ia mo te tangata tonu i a ia te reti, e kore e tika he whakaritenga kia riro te whenua ki tetahi tangata atu me ka mutu te takiwa o te reti tuatahi: Tetahi hoki e kore e tika i roto i nga reti katoa i raro i tenei Ture, kia tuhia he whakaaetanga kia whakahoutia te reti me ka mutu. Tetahi hoki, ko nga riihi whenua: rahui Maori e tukua ana mo tetahi atu tikanga i to te hanganga whare e kore e tika kia hira atu nga tau o te riihi i te rua te kau ma tahi hei kainga mo te tangata tonu i a ia te reti, kia riro ano i a ia i te takiwa i retia ai.

- Ko nga moni me hoko ki te whenua. Ko nga moni katoa e riro mai i tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori i runga i te hokonga o tetahi whenua, he moni apiti mai ranei i runga i te hokonga whakawhititanga ki te whenua ano, ki te aha ranei, o tetahi whenua he wahanga no tetahi wahi-rahui Maori i roto i tona takiwa, me hohoro tonu te whakatau-a-mokete ki runga ki tetahi whenua, aha atu ranei, e mau taketake rawa ana ki te tangata i a ia, me hoko atu ranei ki etahi. Pukapuka Whakaaetanga Moni a te Kawanatanga o Niu Tirani, ki etahi atu whenua ranei, a ko aua whenua me ka riro mai me mau ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori i runga i nga tikanga me nga ritenga tiakanga i mau ai ki a ia era whenua kua hokona ra e ia i mua tonu atu o te hokonga, a ka kiia tonu iho aua whenua hei whenua-rahui Maori i raro i nga tikanga o tenei Ture.
- Kia oti ra ano te hoko atu ki aua tu pukapuka whakaaetanga I te mea kaore ano kia hokona ka waiho mo runga i nga tikanga o nga wahi rahui. moni, ki etahi atu whenua ranei, nga moni e riro mai ana ki tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori i te hokonga atu o tetahi whenua pera me te mea kua korerotia ra, ka kiia nga moni koha e puta mai ana i runga i te whakahaeretanga o aua moni he moni koha puta mai no runga i te whenua wahanga o te wahi-rahui Maori i hokona ki aua moni, a ka waihotia aua moni koha hei moni mo runga i nga tikanga o tenei Ture.
- Ka tuhia e te Komihana Whenua-Rahui Maori tana pukapuka Pukapuka a te Komihana he mea whakamarama. whakaatu i te rironga ki a ia o nga reti me nga moni e hoatu ana ki a ia i runga i tona Kai-tiakitanga, ko taua pukapuka hei tino whakawatea tino whakaora i te tangata nana i utu i aua moni, a e kore hoki e kiia ki muri iho kei a ia he tikanga mo aua moni, mana ranei e tiaki te whakahaeretanga o aua moni, ka eke ranei ki runga ki a ia te he mehemea ko ngaro ka whakahaerea hetia ranei.
- Kei ia Komihana kei ia Komihana Whenua-Rahui Maori te E kore e tau he he ki nga Komihana mo nga moni tuku ki te tangata atu. tikanga mo nga reti me nga moni atu e tino riro mai ana ki a ai, engari e kore tau ki a ai te he mehemea ka puta mai he mate i runga i te hoatutanga moni tiakanga ki nga ringa o tetahi rangatira peeke tiaki ai, tetahi mate ranei e puta mai i runga i te whakahaeretanga o nga moni tiakanga mehemea e hara i te mea i ata whakarerea e ia tana mahi a he iho, i ata whakahe marire ranei e ia te mahi.

Nga Tikanga Noa Atu Mo Te Whakahaeretanga.

- E tika ana ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakatakoto Ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakarite he tikanga. tikanga i etahi taima (e mohiotia ana i roto i tenei Ture, puta noa atu, ko nga "whakaritenga-tikanga noa") hei whakarite tikanga e whakaaetia ai etahi riihi i raro i nga tikanga o tenei Ture.
- Kei roto i aua whakaritenga.tikanga noa kua kiia ra i runga Nga tikanga hei noho ki roto i taua whakaritenga tikanga. me whakarite he tikanga e taea ai e tika ai enei tikanga ki raro nei, are:—
Kei nga riihitanga katoa o etahi whenua wahanga no tetahi wahi-rahui Maori ko nga moni reti e waiho ana ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori me tika tonu me rite tonu ki te whenua e retia ana.
Kei runga i nga riihitanga katoa e kore e tika kia tangohia he whaine, he moni homai wawe ranei, ki te kore e matua whakaaetia e te Kawana.
Kei nga riihitanga katoa e kore e tika kia takoto he tikanga e kore ai e taea te whiu ki ta te Ture te tangata i a ia te riihi mo tana ata whakamaumau, ata whakakino ranei, i tetahi mea mehemea ka pera ia.
Kei nga riihitanga katoa e kore te Komihana Whenua-Rahui Maori nana i whakarite taua riihi e tika kia whai wahi kia whai tikanga ki roto.
Kei nga riihitanga katoa e whakaritea ana e tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori, i runga i te tikanga whakaae kua korerotia i roto i te tekiona whitu, e kore e tika kia takoto he tikanga he whakaritenga ranei ki roto hei painga mona ake.
- E ahei ana kia whakaritea he tikanga whakahaere mo nga wahi rahui. E tika ana hoki ma te Kawana i roto i tona Runanga i etahi taima, i raro ano i nga tikanga o tenei Ture, e whakatakoto tikanga (e noho ana ano puta noa i tenei Ture i roto i nga tikanga o te kupu "whakaritenga-tikanga noa") mo te whakahaeretanga o nga whenuarahui Maori i roto i tetahi takiwa, mo te whakahaeretanga me te whakapaunga hoki o nga moni e puta mai ana i runga i aua wahirahui i ia tau i ia tau, me te tiro-tirohanga hoki me te kautatanga i

nga moni katoa e puta mai ana i runga i te whakahaeretanga o aua moni: Engari e kore e tika aua whakaritenga-tikanga kia poka ke i nga tikanga e mau ana i taua taima, e ahei ana ranei te whakamana i runga i tetahi whenua-rahui Maori e mau ana i tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori i taua taima ano; tetahi hoki, e kore tetahi taha o tetahi wahi-rahui Maori, nga moni ranei e puta mai ana i runga, e meatia i roto i aua whakaritenga tikanga kia whakaangaia ketia i tetahi tikanga e puta mai ai he painga mo te tangata, nga tangata ranei, e tau ana ki a ratou nga tikanga o taua wahi-rahui.

- E ahei ana te whakaputa ke i aua tikanga. E ahei ana te Kawana i roto i tona Ruanga i etahi taima ki te whakaputa ke etahi, katoa ranei, o nga whakaritenga-tikanga e whakaturia i raro i tenei Ture, a ka panuitia aua whakaritenga-tikanga i roto i te *Kahiti o Niu Tirani* me te *Kahiti Maori* ka mana tonu ki to te Ture tona mana.
- Ma te Komihana e whakaatu atu. Ma te Komihana Whenua-Rahui Maori o ia takiwa o ia takiwa ka whakaritea i raro i tenei Ture e tuhituhi ki a te Kawana tetahi pukapuka whakaatu i nga wahi whenua-rahui Maori katoa i roto i tona takiwa, ko te ahua o taua pukapuka me rite ki ta nga whakaritenga-tikanga noa (kua kiia ra kia whakatakototia) e whakaatu ai. Me tuhi e ia taua pukapuka i tetahi takiwa kaore e nui atu i nga marama e ono i muri tonu o te takiwa i whakaturia ai ia, me tuhi e ia he pukapuka pera i roto i nga tau katoa o tona turanga, i te takiwa me te ra e whakaritea i roto i aua whakaritenga-tikanga noa.
- Tetahi atu whakaaturanga. Me apiti hoki e te Komihana Whenua-Rahui Maori ki taua pukapuka whakaatu, a ka hoatu ano ki a te Kawana, tetahi atu pukapuka tika hei tino whakaatu marama rawa i te ahua me te peheatanga i taua taima ano o nga whenua-rahui Maori katoa i roto i tona takiwa, hei whakaatu hoki i nga moni katoa kua riro mai ki a ia nga moni kua whakapaua hoki e ia i runga i aua wahi-rahui.
- Kapi o te pukapuka whakaatu ka hoatu ki te Runanga o te Kawanatanga. Me whakatakoto ki te aroaro o nga Whare e rua o te Runanga Nui o te Paremete tetahi kapi o nga korero whakaaturanga me nga kautatanga moni katoa kua hoatu ki a te Kawana i raro i nga tikanga o tenei Ture. Me hoatu aua kapi ki te aroaro o nga Whare o te Runanga i te Huinga tuatahi i muri i te taenga o aua pukapuka ki a te Kawana, otira ki te tae atu aua kapi i te wa e noho ana te Paremete penei me hoatu tonu i reira ai ano, a ko aua korero whakaaturanga me taua kautatanga me ta ano hoki ki te reo Maori.
- Tikanga whakahaere mo nga Komihana. Kei nga meatanga katoa kaore ano kia takoto i roto i tenei Ture he tikanga hei whakariteritenga mo te whakahaeretanga o nga mahi ma nga Komihana Whenua-Rahui Maori e whakaturia ana i raro i tenei Ture, na ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakatakoto etahi wharitenga-tikanga, a ka panuitia ki te *Kahiti o Niu Tirani*, me te *Kahiti Maori*, hei tikanga whakahaere mo aua Komihana, hei tirotirohanganga hoki mo a ratou kautatanga moni.

Whakapaunga Moni i Runga i Te Whakahaeretanga Tikanga.

- Te Mana ki te wehe atu he moni hei whakahaeretanga tikanga. No te mea e tika ana kia whakatakototia he tikanga mo te whakapaunga moni ki runga ki te whakahaeretanga tikanga mo nga whenua-rahui Maori i ia takiwa i ia takiwa e whakaritea ana i raro i nga tikanga o tenei Ture: Na ka meingatia tenei he mea tika ma te Kawana i roto i tona Runanga, i etahi taima, i roto i etahi whakaritenga-tikanga e whakatakototia peratia me te mea kua korerotia i runga, mana e whakarite kia wehea kia waihotia etahi moni e pai ai ia, ia tau ia tau, i roto i nga moni e puta mai ana ki tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori no runga i tetahi noa atu whenua-rahui Maori e whakahaeretia ana e ia, a ko aua moni e waihotia peratia ana me hoatu ki roto ki etahi moni e whakahuatia i roto i aua whakaritenga tikanga, a me waiho hei moni whakahaeretanga tikanga mo runga i taua wahi-rahui Maori.
- Ko nga moni katoa e riro mai ana ki nga ringa o etahi Kaitiaki Moni e riro mai ana i runga i etahi tikanga tuturu. i runga i tetahi wahi rahui Maori kua oti ke atu te whakatakoto i tona tikanga, ko aua moni me ata tuku pono ano ki runga ki nga tikanga i whakatakototia ai—haunga nga tikanga i roto i te tekiona i runga tonu ake nei mo te moni pau i runga i te whakahaeretanga, me mana tonu ena.
- Ki raro i nga tikanga o te tekiona e toru te kau ma rua mo Mahinga o nga moni e riro mai ana i runga i nga wahi rahui. te moni pau i runga i te whakahaeretanga, ko nga moni e puta mai ana i ia tau i ia tau i runga i nga whenua-rahui Maori katoa kaore ano kia whakatakototia ketia he tikanga mo aua moni, kaore hoki i whai tikanga i tia i roto i tenei Ture, i muri iho i te tangohanga mai i roto i aua moni etahi moni e tika ana hei tiakanga hei whakapainga kia pai tonu te taonga e tiakina ana (ara te whenua-rahui, nga whare i runga, nga aha atu ranei) ka whakahaerea nga toenga e te Komihana Whenua-Rahui Maori ki

runga ki etahi tikanga hei painga mo nga tangata i waihotia ai taua wahi-rahui, me nga tangata o muri i a ratou, ara ki runga ki tetahi ki etahi, ki te katoa ranei, o enei tikanga ki raro iho nei. Ko te rahinga o nga moni e whakahaerea ki runga ki tetahi ki tetahi o aua tikanga, me te ara o te whakahaeretanga, ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakaae, ara:—

Te utunga i te ruritanga o taua wahi-rahui, me nga moni mo te mahinga i roto i te Kooti Whenua Maori, ki te ai he pera.

Te hanganga me te whakapainga tonutanga o tetahi whare kura, tetahi atu whare ranei, mo nga tikanga o te tokomahatanga o te tangata.

Te hokonga me te hanganga o nga mea ahu whenua.

Te hanganga taiepa me te keringa awa hei whakamimititanga mo te wai o te whenua, me te whakapaitanga noatanga atu o te whenua.

Te hanganga me te whakatuturutanga me te whakaoranga whare me etahi atu taonga.

Hei hokonga kai, hei utu takuta hoki me nga rongoa turoro.

Hei utunga i nga kai-whakaako kura.

Hei hoko pukapuka me etahi atu mea hei hanga tuhituhinga.

Mo etahi atu tikanga whakaakoranga.

He moni mo nga reeti o te takiwa—ara mo nga moni e kohikohi ana mo runga i nga mahi o te takiwa.

Whakakorenga i Te Take Maori.

- Kei nga wahi kua ata motuhia, kua waihotia ranei, etahi Nga tikanga o tenei Ture ka puta ki runga ki nga whenua kaore ano kia whakangaromia te take Maori, i runga ano ia i te whakaae a nga tangata Maori. whenua hei painga mo nga Tangata Maori, mo etahi ranei o ratou, kei nga wahi ranei kua hokona atu he whenua e te tangata Maori, a kua puritia kua porohitatia, e meatia ana ranei kia puritia kia porohitatia, tetahi wahi i roto i taua whenua kua hokona ra, engari ko te ingoa me te mana Maori i runga i aua wahi e puritia ana e porohitatia ana kaore ano kia whakakorea noatia katahi ka tika ma te Kawana i roto i tona Runanga, i runga i te whakaae a aua Tangata Maori, e matauria e kitea i runga i te ara kua whakatakotoria e tenei Ture, e karanga hei Whenua-Rahui Maori aua tu whenua ki ta tenei Ture i mea ai, a ka taka aua whenua ki raro ki te mana o tenei Ture.
- Ma tetahi tangata e whakaritea e te Kawana e ui ki te whakaae a nga tangata Maori. Me whakarite e te Kawana i roto i tona Runanga tetahi tangata matau hei ui hei whakarongo ki te whakaae a aua Tangata Maori, a ko taua tangata me haere tana mahi i runga i nga ritenga e whakatakotoria e te Kawana hei pera, a me whakaatu hoki tana e kite ai ki a te Kawana. Na, ko te whakaaturanga a taua tangata, ki te paingia ki te tangohia e te Kawana, ka kiiia hei tumautanga mo taua whakaae a aua Tangata Maori, a ko te mauranga ko te panuitanga o taua whakaaturanga a taua tangata ki roto ki te *Kahiti* Kawanatanga o te Koroni ka kiiia hei whakakitenga i taua whakaaetanga e mohiotia ai kua whakaae ratou.
- Tukunga ki te Kooti Whenua Maori. Kei nga kimihanga pera e marama ai te whakaaetanga a nga Maori e whai tikanga ana ki te whenua kia kawea mai taua whenua ki raro ki te mana o tenei Ture, mehemea he tikanga whaitaketanga ki te whenua kei roto, ki te puta ake tetahi tikanga ritenga Maori ranei, e tika ana ma te tangata e whakahaere ana i taua kimihanga e kawea i taua tikanga ritenga Maori ranei kia whakaotia e te Kooti Whenua Maori o te takiwa, a ma taua Kooti e whakarongo e whakaoti i taua mea: A ko te tangata nana i kawea ki te Kooti me haere tona tuhinga whakaaturanga o taua mahi ki runga ki ta te Kooti i whakaoti ai.
- Whakawakanga take e te Kooti Whenua Maori. Kei nga uinga me nga mahinga pera hoki, ki te mea e tino ngaro ana e tino uaua ana nga tikanga whaitaketanga ki te whenua e kore ai e kitea maramatia, e te tangata e whakahaere ana, te whai tikangatanga a te tangata ki etahi wahi o taua whenua, na e tika ana taua tangata, i runga i te whakaae a etahi o nga Maori e tohe ana he take ta ratou ki runga ki taua whenua, kia tonu ki te Kooti Whenua Maori o te takiwa i runga i te ingoa o aua Maori e whakaae ana, a hei tangata hapai ia i te mahi mo ratou, kia whakawakia te take ki taua whenua, a me mahi tonu te Kooti ki te kimi i te take i runga i nga tikanga o nga whakawakanga noatanga atu: A ka puta te kupu whakaoti a te Kooti, ma taua tangata e ui ana ki te whakaae a nga Maori kia kawea mai taua whenua ki raro ki te mana o tenei Ture e whakaoti marire i nga tikanga e kore ai te ingoa me te mana me te take Maori ki runga ki taua whenua, a ka whakaatu atu ki a te Kawana i runga i nga tikanga kua whakaritea e tenei Ture.
- Mahinga i runga i te whakakorenga o te take Maori Kei nga meatanga e ki ana, i runga i nga ritenga me nga tikanga o nga Ture kua whakahuatia ki roto ki te Apiti A, ki tenei Ture ranei, me matua whakaae nga Tangata Maori e ahei ai te whakauru whenua ki roto ki nga tikanga me nga whakamahinga o aua Ture, o tenei Ture ranei, ka tika ma te Kawana, i muri o tona kitenga i te whakaaetanga a aua Maori i runga i te

tikanga kua korerotia i runga ra, e whakaputa mai he Kupu Panui i roto i tona Runanga he ki mai kua kitea kua taea taua whakaae (a aua Tangata Maori) katahi ka kiia ko te mana me te ingoatanga o nga Tangata Maori ki runga ki taua whenua i putu ai taua Kupu Panui (a te Kawana) ka kiia kua whakakorea a e kore tonu ana; a ko taua whenua, i muri atu o te ra i puta ai taua Kupu Panui i roto i te Runanga, ka riro atu ka mau ki a te Kuini hei whenua mo nga tikanga, kei raro hoki i nga whakaritenga, o tenei Ture, me te mea ra ano i ata tukua mariretia e aua Tangata Maori ake ano ki a te Kuini.

- Panuitanga o te whakakorenga take Maori. Ka puta he panuitanga i roto i te *Kahiti o Niu Tirani* e kiia ana na te Kawana, na raro ranei i tona mana, taua panuitanga, e mea ana ko te take me te mana Maori i runga i tetahi whenua-rahui Maori kua whakaaturia ki roto ki taua panuitanga kua whakakorea i mua atu o tetahi ra kua tuhia iho ano ki roto ki taua panuitanga, mo runga i nga tikanga katoa ka kiia hei tino whakakitenga ia ko te take Maori ki runga ki te whenua kua whakaaturia ki roto ki taua panuitanga kua whakakorea i tetahi takiwa ki mua atu o tetahi ra kua tuhia iho ano ki roto ki taua panuitanga, a i taua takiwa kua kore he take Maori ki runga ki taua whenua, ara e hara ia i te whenua Maori e mau ana ki nga Maori i runga i o ratou tikanga me nga ritenga Maori; na, te mea e mohiotia ai he pono he tika taua panuitanga me whakakite kau ko te *Kahiti o Niu Tirani* i noho ai ki roto, me te kupu hoki ki roto a te Kai-ta o te Kawanatanga nana taua *Kahiti* i mahi atu.

Wahi Rahui e Waiho Ana Mo Etahi Tikanga Tuturu.

- Ki te mea kua wehea ketia i mua ai, ka wehea ketia e mua Me waiho etahi whenua mo etahi tikanga tuturu. ake ranei, etahi whenua hei painga mo nga Tangata Maori, etahi noa atu ranei o ratou, e tika ana ma te Kawana i roto i tona Runanga, i runga i te tono a te Poata Tohutohu o te Takiwa, e waiho aua whenua hei turanga whare karakia, hei tanumanga tupapaku, hei turanga hei oranga kura, whare turoro, me etahi atu mea e tau ai he pai he oranga ki runga ki aua Tangata Maori, a mana ano hoki e tuku tetahi karaati etahi karaati ranei, hei whakatumanu atu i aua whenua ki te Komihana Whenua-Kahui Maori o te takiwa, ki tetahi tangata kotahi, ki etahi tangata maha atu ranei, ki tetahi hunga whakakotahi, ki etahi hunga whakakotahi ranei hei runanga, hei Kai-tiaki mo aua whenua—me riro atu aua whenua ki a ratou whakahaere ai i runga i nga tikanga e kitea ana he mea tika.
- Kei nga wahi whenua kua ata motuhia kua waihotia i mua ai, e meatia ana ranei kia peratia a mua Ma te Kawana e tuku ki etahi Kai-tiaki nga whenua kua waihotia e nga tangata Maori hei tikanga kura, aha atu. ai, e etahi Tangata Maori e tika ana o ratou take ki runga ki aua wahi whenua, hei tunga whare karakia, hei tanumanga tupapaku, hei oranga ranei hei whakatuturutanga, kura, whare turoro, me etahi atu mea e tau ai he painga ki runga ki aua Tangata Maori, ka tika ia i reira ai ma te Kawana i roto i tona Runanga, i runga i te whakaae a aua Tangata Maori, e puta ana mai i te ara kua takoto i roto i tenei Ture (tirohia tekiona 36), mana e tuku atu aua whenua, i raro ano i nga tikanga o tenei Ture, ki tetahi ki etahi tangata ranei, ahakoa no te iwi Pakeha no te iwi Maori ranei, ki tetahi hunga whakakotahi, ki etahi hunga ranei kua whakakotahitia hei runanga, kua karangatia e aua Tangata Maori ake ano, e tetahi tangata atu ranei mo te taha ki aua Tangata Maori.
- Na no te mea e tika ana kia tangohia mai etahi wahi whenua Ka tangohia mai i roto i nga whenua riro i te rau o te patu etahi hei tikanga whare turoro, hei aha atu. i roto i nga whenua i tangohia mai i nga Tangata Maori i runga i te rau o te patu kia waihotia hei painga hei tikanga mo nga Tangata Maori noa atu o te Koroni, ara hei mea whakatakotoranga tikanga mo nga tangata e mate ana, e porangi ana ranei; tetahi ko etahi atu wahi hoki o aua whenua kia waiho hei whenua-rahui tuturu kia riro nga moni e puta mai ana i runga i aua wahi hei orange mo nga Tangata Maori kua tino kaumatuatia kua turorotia i etahi wahi noa atu o te Koroni: Na, ka meingatia he mea tika ma te Kawana i roto i tona Runanga e wehe ketia atu e waiho etahi noa atu whenua e takoto ana i roto i tetahi noa atu takiwa kua whakaturia i raro i nga tikanga o "Te Ture Whakanoho Whenua o Niu Tirani, 1863," hei whakatakotoranga tikanga mo nga tangata e mate ana, e porangi ana ranei, o te iwi Maori, a e ahei ano hoki ia (te Kawana) ki te tuku karaati hei whakatumanu atu i aua whenua ki te Komihana Whenua-Rahui Maori o te Takiwa Whenua Rahui i takoto ai aua whenua mo nga tikanga kua korerotia ra, mo etahi noa atu ranei o aua tikanga, a ma taua Komihana e tuku, i raro i nga tikanga o te tekiona e toru te kau ma rua o tenei Ture, nga moni e puta noa mai ana me nga moni e puta mai ana i ia tau i ia tau i runga i aua whenua, mana e tuku e hoatu aua moni ki runga ki tetahi, ki taua rua ranei, o nga tikanga ki raro nei, ara:—
Te utunga mo te mahinga me te tiakanga o nga tangata mate me nga porangi e te takuta, hei oranga hoki mo aua tangata i te wa e tiakina ana e mahia ana e te takuta.

Te utunga i nga reti me te hanganga, me ka pakaru, i nga whare i noho ai aua tangata mate, porangi ranei, i te wa e tiakina ana e mahia ana e te takuta.

- Ma te Kawana e whakaae nga Tari Maori i Akarana i Onehunga. Apiti B. Ka tika ano ma te Kawana i roto i tona Runanga e tuku nga whenua kua whakaaturia i roto i te Apiti ki "Te Ture Tari Maori o Akarana me Onehunga, 1867," a kua whakahuatia aua whenua i roto i te Apiti B ki tenei Ture, mana e tuku aua whenua, etahi wahi noa atu ranei o aua whenua, ki tetahi noa atu Komihana Whenua-Rahui Maori o tetahi noa atu takiwa i takoto ai aua whenua, te wahi ranei o aua whenua e tukua ana, hei tikanga whakatuturutanga tari Maori, a ka puritia ka whakahaeretia ano hei pera; a kia oti ra ano aua whenua te tuku pera, me waiho aua whenua i a te Kuini mau ai hei whenua mo aua tikanga kua kiia ra.
- Ma nga Maori e rahui e whenua. Apiti C. E tika ana nga tangata Maori nana tetahi whenua, ahakoa he whenua kua whakakorea te take Maori ki runga, e mau tonu ana ranei te take Maori ki runga, e tika ana ratou ki te tuku i o ratou mana me o ratou whaitikangatanga katoa ki runga i taua whenua ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori o te takiwa i takoto ai taua whenua, ko te pukapuka tuku me rite ki te ahua i te Apiti C ki tenei Ture; a e tika ana hoki kia whakaaturia e ratou i roto i taua pukapuka, i tetahi atu pukapuka ranei i tuhia i taua taima ano, i muri iho ranei, nga tino tikanga i tukua ai e ratou taua whenua ki taua Komihana Whenua-Rahui Maori i runga i te mana o taua pukapuka tuku; a ko taua whenua, ara ko te wahi o taua whenua e rite ana ki nga mana me nga whaitikangatanga kua tukua ra ki roto i taua pukapuka, ka kiia hei whenua-rahui Maori i raro i nga tikanga o tenei Ture: Otira tenei ka whakaritea ki te mea ka hiahia etahi tangata Maori e whai whenua ana, ara ia, nga tangata nana te tino tikanga ki runga ki tetahi whenua kua tukua inaianei ki tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori, Kai-tiaki ranei, ki te hiahia ratou kia whakaritea he tikanga tiakanga ke atu mo taua whenua i to te tuinga kua tuhia ki roto ki te pukapuka tukunga o taua whenua, ka tika te Kawana i roto i tona Runanga, me ka tae atu ki a ia he pukapuka tono pera kua tuhia ki o ratou ingoa e nga tangata katoa nana taua pukapuka tukunga me nga kai tiaki ano hoki, ka tika kia whakaputaia ketia, ki runga ki te Kupu Runanga, nga tikanga i roto i taua pukapuka tukunga hei painga mo aua tangata Maori e whai tikanga ana ki runga ki taua whenua.
- Ma te Komihana e e mea kia whakakorea te take Maori. Kei nga whenua katoa e tukua ana ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori, penei me te mea kua korerotia nei i runga tonu ake nei, a kaore ano kia whakakorea te take Maori me te mana Maori ki runga ki taua whenua, e tika ana ma taua Komihana e kawea i taua whenua ki roto ki te Kooti Whenua Maori kia whakangaromia te take me te mana Maori ki runga ki taua whenua, a ko te mahinga ki roto ki te Kooti me whakahaere pera tonu ano me te mea i kawea ki te Kooti e nga Maori nana te whenua, nana hoki i tuku taua whenua ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori; engari ko te Karauna karaati e tukua mai i runga i taua mahinga me tuhi ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori o te takiwa i takoto ai aua whenua, a ka mau tonu ia ki aua whenua ki runga ki nga tikanga i whakaritea ai aua whenua, ki runga ranei i etahi o aua tikanga e mau ana i taua taima e ahei ana ranei te whakamana.
- Nga tikanga tiakanga e mau ai etahi whenua ki te tangata ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakarite. I te wa kaore ano kia oti noa i nga Maori e tuku ana i aua whenua, pera me te mea kua korerotia ra, te whakaatu i nga tino tikanga e mau ai aua whenua ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori, me mau noa ki a ia i runga i etahi tikanga, hei painga mo nga Maori nana i tuku, kua korerotia i roto i te tekiona toru te kau ma wha o tenei Ture.

Whakaritenga Noatanga Atu.

- Na no te mea kua tukua etahi whenua i raro i nga Ture Whakaaturanga tikanga tiakanga i etahi meatanga. Whenua Maori ki etahi Maori me o ratou uri, i whakaarotia ai hei tiakanga ma ratou mo etahi hapu etahi hunga tangata Maori tokomaha atu, engari kaore i whakaaturia taua tikanga i roto i te Karaati, a he mea tika ano kia ata whakamaramatia aua tikanga tiakanga i whakaaro ai:
No te mea hoki kei nga meatanga pera katoa e tika ana kia tukua he mana ki a te Kawana i roto i tona Runanga kia ahei ai ia te whakarite houtia he tikanga mo aua whenua, a mo runga i taua tikanga kia ahei ai ia te tango i nga Karauna karaati e tukua mai ana e whakahokia mai ana, kia hoatu hoki e ia etahi Karauna karaati ke atu hei whakarite mo ena, kia puritia ranei e ia aua whenua i roto i aua karaati hei whenua mau ki te Karauna tiaki ai hei painga hei tikanga mo nga Maori:
Na ka meingatia ano tenei, kei nga meatanga katoa kua tukua he whenua ki nga tangata katoa i roto i tetahi Karauna karaati hei painga mo ratou ano, mo ratou ranei ko etahi tangata atu, engari kaore i whakaaturia he tikanga tiakanga i roto i te karaati, ki te whakaae ratou kia whakahokia mai taua karaati, na e tika ana ma te Kawana i roto i tona Runanga e whakakore i taua Karauna karaati me ka whakahokia mai, a ko te whenua i roto i taua karaati kua whakahokia mai ra ka tukua e ia ki a te Komihana

Whenua-Rahui Maori o te takiwa i takoto ai taua whenua, ki tetahi, ki etahi ranei, tangata atu o te iwi Pakeha, ki runga ki nga tikanga e whakaritea e karangatia e te Kawana i runga i te Kupu Runanga e tau ai he painga ki nga Maori nana aua whenua.

- Te mea e tika ai ki ta te Ture te tukunga mai o te Karauna Tikanga o te tukunga mai o te Karaati. karaati me homai tonu ko te karaati tonu me tetahi pukapuka marama te whakaaturanga, ki ta te Kawana tana whakaaro, i te tikanga o nga kai whakahoki mai i te karaati, mehemea ano ia kua tuhia taua pukapuka ki nga ingoa o nga tangata i roto i taua karaati e ratou ake ano, nga ingoa ranei o nga tangata i waiho iho ai e ratou te whenua, o aua tangata noa atu ranei i ata whakaritea e ratou; ko te tikanga o taua whakakorenga i te karaati ka rite tonu ki te mea i whakakorea ki runga ki etahi atu tikanga o te Ture e taea ai te pera (*Scire facias.*)

- Na, no to mea kua tukua e te Karauna etahi whenua ki etahi E tika ana kia tangohia ano e te Kawana nga tikanga tiakanga i etahi meatanga. Tangata Maori hei tiakanga ma ratou, mo ratou ake ano me etahi atu tangata hoki, ki runga ki nga tikanga e puta ai he painga he oranga ki etahi tangata o te iwi Maori, a kua mea mai etahi o aua tangata kai-tiaki Maori ra ki a te Kawana kaore e tika kaore e marama i a ratou te whakahaere i nga tikanga o aua whenua i karaatitia ra ki a ratou e tika ai hoki, a e hiahia ana ratou kia whakawateatia ratou i aua tikanga:

Na, ka meingatia ano hoki, kei nga meatanga ka riro he whenua te tuku ki roto ki tetahi Karauna karaati ki etahi Tangata Maori, ki aua Tangata Maori ratou ko etahi Hawhe-kaihe ranei, hei tiakanga mo ratou ake ano, mo ratou ranei ko etahi tangata Maori, hapu ranei, iwi ranei, a ki te mea ka tuhituhi pukapuka ki a te Kawana aua tangata i roto i taua karaati he ki atu e kore e tika ta ratou whakahaeretanga i te whenua e kore e pai ta ratou tiakanga e taea tikatia ai nga tikanga i whakaritea ai taua whenua, na ka tika ma te Kawana i roto i tona Runanga, ki muri iho o tona korerotanga i taua pukapua, o te whakakitenga hoki ki a ia i te pono o nga ingoa kua tuhia ki roto, na aua tangata ake ano nana i tuhituhi, ka tika kia tukua (e te Kawana) tetahi Panuitanga hei whakamutunga tonutanga i te tiakanga o aua kai-tiaki katoa ia tangata ia tangata, me nga mana me nga mahinga me nga tikanga katoatanga o runga: Engari e kore taua Panuitanga e whakakore i nga tikanga whiu o te Ture ki runga ki aua kai-tiaki mo a ratou mahinga hetanga i nga tikanga tiakanga i a ratou, mo te whakaputanga ketanga ranei i nga moni e puta mai ana i runga i aua whenua i tukua ki a ratou.

- E tika ana ma te Kawana e whakatu i etahi Kai-tiaki Pakeha. I etahi taima noa atu i muri o taua Panuitanga ka tika ma te Kawana i roto i tona Runanga e tuku ki te Komihana Whenua-Rahui Maori o te takiwa i takoto ai taua whenua, ki tetahi, ki etahi ranei, tangata atu o te iwi Pakeha, nga whenua kua korerotia i roto i taua Panuitanga ki runga ki te ritenga o aua tikanga nei ano, hei painga hoki mo aua Maori nei ano, hapu ranei, iwi ranei, i whakahuatia i whakaritea he painga mo ratou i roto i nga tikanga tiakanga kua whakarerea ra.
- Ma nga Kai-tiaki e whakakore i te take Moori.

Na, no te mea tera ano e tika i tetahi taima kia karangatia kua whakakorea te take me te mana Maori ki runga ki etahi whenua i roto i etahi Whenua-Rahui Maori, kia whakamaramatia hoki te take o ia wahi o ia wahi-rahui, o te katoa hoki, a ki te mea hoki kaore ano kia karangatia he tikanga tuturu ki runga ki aua wahi-rahui, ki etahi ranei, kia tukua he mana ki a te Kawana i roto i tona Runanga e ahei ai ia te whakarite te karanga he tikanga tuturu e mau ai aua whenua-rahui ki te tangata i raro i aua tikanga:

Kei nga meatanga kaore ano kia whitikangatia i roto i tenei Ture, a e kitea ana e te Komihana Whenua-Rahui Maori o tetahi takiwa, nga kaitiaki ranei mo tetahi taima noa o tetahi wahi-rahui Maori, e kitea ana ko te take me te mana Maori ki runga ki nga whenua i roto i taua wahi-rahui kaore ano kia whakakorea, a hei tikanga pai ia mo te whakahaeretanga o taua wahi-rahui kia whakakorea te take me te mana Maori ki runga ki taua wahi, na ka tika taua Komihana, aua Komihana Whenua-Rahui Maori ranei, kia mahia te whakakorenga i taua take me taua mana Maori i runga i nga tikanga kua oti te whakaatu i roto i tenei Ture (tirohia tekiona 39), hei reira taua whenua ka mau ki a te Kuini hei whenua-rahui Maori, a ka noho ki raro i te mana o tenei Ture.

- Nga "koha" waiho a te Niu Tirani Kapani. Apiti D. Ko nga whenua katoa kua whakahuatia takitahitia i roto i te Apiti D ki tenei Ture, ahakoa he whenua ia kua wehea ketia i mua ai e te Niu Tirani Kapani hei whenua-rahui, a e mohiotia ana ko nga "koha" waiho a te Niu Tirani Kapani, he whenua ke ranei i riro mai hei utu mo auawahi "koha" mo etahi ranei o aua wahi "koha," he whenua ranei i hokona hei whakarite mo aua wahi "koha," he whenua ranei i waihotia hei wahi-rahui i runga i tetahi whakaritenga a te Kawanatanga ki te tino Kai-whakahaere a taua Kapani, ko aua whenua katoa ka kiia, no te takiwa mai ra ano i tohutohungia ai i runga i nga mapi kua korerotia ra, he whenua kua waihotia hei painga mo nga tangata Maori, hei whenua kua noho, a e noho ana ano, ki raro i te mana o nga Ture e whakakorea ana e tenei Ture, hei whenua hoki e noho ana ki raro i te mana me nga tikanga o tenei Ture: Otira e kore nga tikanga i roto i tenei e eke ki runga ki nga take o etahi atu wahi o nga "koha" o te Niu Tirani Kapani i era

kua whakaaturia i roto i te Apiti D ki tenei Ture.

- Whakamananga o nga mahinga o mua. Ko nga mahinga ko nga meatanga katoa i runga i nga whenua kua whakahuatia i roto i te Apiti D ki tenei Ture, ahakoa he hoko he kurutete he rihi ranei, i mahia i whakaotia i mua ai e tetahi Komihana Whenua-Rahui Maori, e te Kawana ranei, e tana tangata ranei i whakaritea ai e ia, i raro i nga tikanga o nga Ture e whakakorea ana e tenei Ture, ka kiia i mana tonu i reira ai a e mana tonu ana i naianei ano, me te mea ra ano kua mau aua whenua i te takiwa i mahia ai aua mahinga ki aua Komihana, Kawana ranei, tana i whakaritea ai ranei, i runga i nga tikanga tiakanga e puta ai he painga he oranga mo aua Tangata Maori.
- Wahi tukunga na Kanara Mekereweti. A, no te mea ko etahi wahi whenua, e mohiotia ana ko nga wahi tukunga na Kanara Mekereweti (Colonel McCleverty) ki etahi tangata Maori me o ratou uri, kua wehea atu i mua ai hei painga mo nga Tangata Maori i runga i tetahi panuitanga noatanga atu, kaore tahi he Karauna karaati i tukua mo aua whenua, kaore tahi hoki he pukapuka whaitaketanga ki aua wahi whenua i naianei, a e tika ana kia hoatu aua whenua ki a te Kuini, ki tetahi hunga tika ranei, mau ai i runga i nga tikanga tiakanga mo aua tangata Maori: No te mea hoki kaore e ata mohiotia i te roa o te takiwa kua taha ra etahi o nga tangata e tika ana ma ratou nga tika me nga painga o aua whenua: Na ka meingatia hei mahi ia ma nga Komihana Whenua-Rahui Maori katoa o te takiwa e takoto ana etahi whenua kua wehea kua tukua peratia ra, he tono wawe tonu ki te Kooti Whenua Maori o te takiwa kia kimihia, i runga i nga korero whakaaturanga e pai ai te Kooti, nga tangata e tika ana ki aua whenua i naianei; a, ki te mea kua mate etahi o nga tangata e whai tikanga ana ki runga ki aua whenua, kia kimihia kia whakaritea e te Kooti nga tangata e tika ana ki ta te Kooti whakaaro hei whakakapi, ki runga ki nga ritenga me nga tikanga Maori, i te turanga o aua tangata kua mate ra.
- Ko te mahi a te Kooti Whenua Maori i runga i taua kimihanga Whakaritenga whaitikangatanga a te tangata. me pera tonu me te whakawakanga take ki tetahi whenua, te whakataunga ranei ki te tangata nga "heretitamate" (he whenua, he taonga atu, te heretitamate) o te tangata mate, a ka whakaputa he ota e tika ana ki ta te Kooti whakaaro.
- Kia mutu taua kimihanga, kua korerotia ra i runga, me Whakamauranga whenua ki nga Kaitiaki. tahuri te Kooti ki te ui ki nga tangata kua tika ki runga ki aua whenua kia mohiotia ai nga tikanga tuturu e hiahiatia ana e ratou hei tikanga waihotanga mo aua whenua, me nga ingoa o etahi atu tangata o te iwi Maori (ki te ai he pera) e hiahiatia ana e aua tangata kia whakaurutia ki roto ki a ratou hei tango tahi i nga tika me nga painga o aua whenua. Hei reira ma te Kooti Whenua Maori e tuku ki a te Kawana tetahi pukapuka whakaatu i nga tikanga tuturu e hiahiatia ana e nga tangata nana te whenua hei tikanga waihotanga mo aua whenua, hui atu ki nga ingoa o nga tangata katoa kua kitea e tika ana ki runga ki aua whenua, me nga ingoa o nga tangata e hiahiatia ana e ratou kia whakaurutia ki roto ki a ratou ki runga ki nga tikanga o taua whenua. Hei reira ka tika te Kawana i roto i tona Runanga ki te tuku i te whenua ki a te Komihana Whenua-Rahui Maori o te takiwa, ki tetahi ki etahi atu ranei tangata e pai ai ia, hei whenua mo aua tikanga.
- No te mea e tika ana ko nga wahi whenua takoto marara ke Whakamatatanga o nga whenua here, me te whakakotahitanga. kua waihotia i mua ai hei tikanga hei painga mo nga Tangata Maori, e tika ana kia whakanoatia kia whakamataratia aua wahi kia taea ai te huihui te whakakotahi i nga whenua here a ia iwi a ia iwi hei whenua mau tuturu tonu ake atu:

Na, ka meingatia tenei, he mea tika kia tono tetahi noa atu Komihana Whenua-Rahui Maori ki a te Kawana i roto i tona Runanga kia whakanoatia kia whakamataratia etahi noa atu whenua i herea i whakatakototia he tikanga ke ranei ki runga ki aua whenua i roto i te karaati, i runga ranei i etahi atu tikanga o te ture, i runga i te peheatanga noatanga atu ranei, a hei reira ka tika ma te Kawana i roto i tona Runanga, i runga i te whakaae a nga tangata Maori nana te whenua, te rahinga ranei o ratou, e whakaputa i tona ota kia kore katoa aua tikanga here tikanga pehea ranei, kia kore etahi ranei o aua tikanga, ki tana e pai ai, ki runga ki aua whenua; e ahei ana hoki ia te whakarite ki tana ota kia hokona atu kia peheatia atu ranei aua whenua etahi wahi ranei, a ko nga moni me ka riro mai, etahi ranei o aua moni, o aua hokonga kia whakahaerea kia whakapaua ki runga ki etahi tikanga tiakanga e whakaritea i roto i te Kupu Runanga hei taonga mo nga tangata nona te whenua; a mana hoki (ma te Kawana) e whakaputa i etahi atu ota e maharatia ana e ia he tika hei whakahaeretanga i tenei whakaritenga, e tika ai te whakakotahitanga o nga whenua here o te iwi kia takoto puku ai.
- Waihotanga o nga tikanga i meatia i mua ai. E kore nga tikanga o roto o tenei Ture e waiho hei whakatika kia tika nga he, mehemea ka kitea he pera, i roto i nga pukapuka tuku whenua i tuhia i mua atu o te whaimanatanga o tenei Ture, hei whenua mo nga tikanga o te whakapono, o te whakaako, o te atawhai, o te aha noa atu. E kore ano hoki nga tikanga o roto o tenei Ture e kiia hei whakamana i nga waihotanga me nga motuhanga whenua hei whenua mo etahi tikanga pera me enei kua whakahuatia ki runga ake, ara kua waihotia kua motuhia i mua ai i runga i etahi tikanga takahi i etahi atu whakaritenga hoko, reti, aha ranei,

kua whakaaetia ketia i runga i aua whenua nei ano.

- E kore tenei Ture e tau ki nga whenua noa atu. E kore tenei Ture e kiia e whakaritea ranei kia pa kia tau ranei ki runga ki etahi atu whenua ke i nga whenua kua ata whakahuatia kua ata korerotia i roto ano i tenei Ture.
- Te mana o te tangata ki te wehi atu he whenua hei whenuarahui. E kore e ahei nga ritenga me nga tikanga o TeneiTure kia kiia hei tikanga whakaiti, here ranei, aha atu ranei, i nga mana e mau ana inaianei ano, nga mana e whakaaetia a mua ake ranei ki tetahi ki etahi ranei tangata, hunga whakakotahi ranei, hei rahui whenua painga mo nga Maori.
- Kei waho nga whenua-rahui o te mana o te Ture Whenua Maori. Ka oti te panui e te Kawana ki te Kupu Runanga, i runga i nga ritenga me nga tikanga o tenei Ture, ko te take me te mana Maori ki runga ki tetahi whenua kua whakakorea, katahi ka taka atu ki waho o te mana o tetahi Ture Whenua Maori e mana ana i taua takiwa, i muri iho ranei, te whenua e takoto ana i roto i nga rohe kua whakaaturia i roto i taua Kupu Runanga. Me nga wahi-rahui Maori noa atu katoa kua rahuitia i mua ai ka taka atu ano ki waho o te mana o aua Ture.

Nga Apiti.

Apiti A.

"Te Ture Whenua Rahui Maori o Niu Tirani, 1856," "Te Ture Whakatikatika Rahui Whenua Maori o Niu Tirani, 1858," "Te Ture Whakatikatika Rahui Whenua Maori, 1862," "Te Ture Tari Maori o Akarana me Onehunga, 1867," te 13, te 14, me te 15 o nga tekiona o "Te Ture Whenua Maori, 1867," me nga tikanga katoa atu o etahi atu Ture e puta ke ana e kore ana e rite ki nga tikanga o tenei Ture ki runga ki nga wahi-rahui Maori e puta mai ana ki raro ki nga tikanga o tenei Ture.

Apiti B.

KATOA tena wahi whenua ara ko Nama 11 (te kau ma tahi) o te Tekiona 20 (rua te kau) o te kainga o Onehunga, i te Parihi o Waitemata, i roto i te Kauti o Ireni, nga eka i roto i kitea i te ruritanga e rua eka e iwa paati, nana i rahi ake, iti iho ranei, kua rohea ki te taha Nota ki tetahi rori, 450 (e wha rau e rima te kau) ringiki; ki te taha Rawhiti ki tetahi wahi o taua tekiona ano, 588 (e rima rau e waru te kau ma waru) ringiki; ki te taha Tonga ki tetahi raina, 234 (e rua rau e toru te kau ma wha) ringiki; ki te taha Hauauru ki tetahi raina, 680 (e ono rau e waru te kau) ringiki.

Katoa tena wahi whenua ara ko Nama 19 (te kau ma iwa) o te Tekiona Nama 9 (iwa), e takoto ana i roto i te Taone o Akarana i te Parihi o Waitemata, i roto i te kauti o Ireni, nga eka i roto i kitea i te ruritanga 2 eka 14 paati), nana i nui atu, iti iho ranei, kua rohea ki te taha Nota, ki te Tarani (te one), 430 (e wha rau e toru te kau) ringiki; ki te taha Rawhiti, ki te tiriti e kua ana ko Tanere Tiriti, 900 (e iwa rau) ringiki; ki te taha Tonga, ki tetahi wahi o taua tekiona Nama 9 (iwa) ano, 50 (e rima te kau) ringiki; ki te tonga mauru ki tetahi rori; ki te taha Hauauru, ki tetahi rori, 150 (kotahi rau e rima te kau) ringiki.

Katoa tena wahi whenua e rua ruru te kau ma rima paati tona rahi i te ruritanga, nana i nui atu, iti iho ranei, e takoto ana i roto i te Parihi o Waitemata, i te Kauti o Ireni, ara ko te Wahi Nama 4 (wha) ia o te Tekiona Nama 12 (te kau ma rua) o te Taone o Akarana, kua rohea ki te taha Nota ki te Wahi Nama 4 A, 472 (e wha rau e whitu te kau ma rua) ringiki; ki te taha Rawhiti ki tetahi raina, 144 (kotahi rau e wha te kau ma wha) ringiki ki te Tonga, ki te Tarani (one), 529 (e rima rau e rua te kau ma iwa) ringiki; ki te taha Hauauru ki te Wahi Nama 3 (toru), 114 (kotahi rau kotahi te kau ma wha ringiki).

Apiti C.

KIA MOHIO NGA TANGATA KATOA, i runga i enei whakaaturanga, ko matou ko A, B, C, D, &c., ara ko nga Maori nana katoa tena [*Hei konei-ka tuhia te whakaaturanga o te whenua e meatia ana kia tukua*] me nga mea katoa e pa ana ki taua whenua pera me te mea kua oti te whakaahua ki te kara whero i roto i te mapi kua tuhia ki tenei pukapuka, hei konei ka tukua taua whenua ki a Komihana Whenua Rahui Maori mo te Takiwa o, kia mau ki taua i runga i tona Komihanatanga mo nga Whenua Rahui Maori, me nga tangata e tu hei pera ano i muri i a ia, hei whenua Rahui Maori i roto i nga tikanga o "Te Ture Whenua Rahui Maori 1873," mo runga i nga tikanga me nga tikanga ki raro iho nei, ara;—Mo runga i te tiakanga [*Hei konei ka whakaatu i te peheatanga o aua tiakanga me aua tikanga; engari mehemea e meatia ana aua tiakanga tikanga kia tuhia ki tetahi pukapuka ke atu e tuhia ana i taua taima ano, hei reira ka tuhia i muri o nga whika 1873, nga kupu nana ara, "mo runga i nga tiakanga me nga tikanga kua oti te whakaatu i roto i tetahi pukapuka i tuhia i taua ra ano i tuhia ai tenei, engari e metiaa ana kia whakaotia i muri iho o te whakaotinga o enei whakaaturanga." Tetahi, ki te mea e*

meatia ana nga tiakanga me nga tikanga kia waiho mo muri iho whakaritea ai, hei reira me tuhituhi i muri iho o nga whika 1873, nga kupu nana, ara;—"mo runga i nga tiakanga me nga tikanga e whakakaaturia ai e matou ki roto ki tetahi pukapuka a muri ake nei."]

Na, tirohia o matou ringa, i tenei o nga ra o te tau o to tatou Ariki kotahi mano e waru rau e

Apiti D. POROWINI O WERENGITANA.

Nga Tekiona i waho o te Taone.

Apiti D.—he roanga. POROWINI O NEREHANA, (WHAKATU).

Nga "Koha" Rahui o to Nui Tirani Kapani.

Apiti D—he roanga. POROWINI O NEREHANA —haere tonu.

Nga "Koha" Rahui o Niu Tirani Kapani.

Nga Rahui o te Niu Tirani Kapani.